

Jójárt Borbála Gyöngyi

Az elektronikus monitoring francia gyakorlata

Az elektronikus monitoring rendészeti alkalmazási lehetőségeit a Börtönügyi Szemle idei első számában Szabó Ferenc őrzésbiztonsági és biztonságtechnikai szempontból foglalta össze. Jelen dolgozat – eltekintve a műszaki kérdések részletezésétől – a téma francia tapasztalatait summázza.

Az igazságszolgáltatásban az elektronikus ellenőrző rendszerek bevezetése Európában a kilencvenes évek közepén Svédországban és Hollandiában kezdődött. Azóta a műszaki lehetőségek bővültek, és ez a módszer országonként – világszerte – más és más technikai és műszaki sajátosságokkal került alkalmazásra, így a nemzetközi tapasztalatok az egyre bővülő technikai megoldásokkal valós alternatívákat kínálnak a rendészet és az igazságszolgáltatás területein.

Egy, az Európai Parlament által az ezredfordulón megrendelt jelentés¹ egyebek közt azt ajánlotta, ügyeljének arra, hogy az elektronikus felügyelet alá helyezés intézményét kellő törvényi és bírósági garanciákkal vegyék körül, továbbá biztosítsák a felügyelet ellenőrzését megfelelő bizottság létrehozásával. A jelentés azt is javasolja a Parlamentnek, hogy politikailag nyilvánosan foglaljon állást az olyan ellenőrző mechanizmusokról, mint amilyen az elektronikus felügyelet, mert „ezek nincsenek összhangban egyes elemi közös szabadságjogokkal, valamint a maximális felügyelet rezsimjével fenyegetnek.”²

A jelentésben foglaltakat az idő csak részben igazolta, az elektronikus felügyelet Nyugat-Európa számos államában vezették be az elmúlt évtizedben. A jogintézményt országonként eltérően – más és más jogszabályi garanciákkal, technikai megoldásokkal – valósították meg, mindenesetre az elektronikus monitoring gyakorlati alkalmazásával kapcsolatosan jelentős mennyiségű tapasztalat halmozódott fel napjainkra.

Mint látni fogjuk: Franciaország képes volt a bevezetés kísérleti nehézségei után leszűrni a tapasztalatokat és változtatni: nemcsak a jogszabályi környezetet bővítette, hanem az alkalmazási technikák pluralitásával az elektronikus felügyeletet a tengerentúli megyékre és régiókra is kiterjesztette – bevonva az idegenrendészeti eljárásokat.

---

¹ Mampaey, L. – Renaud, J.-Ph.: *Technologies dans les prisons (Une évaluation des technologies de contrôle politique). Rapport final. Document de travail pour le STOA Panel Parlement européen. Juillet 2000. 11-12.* A jelentés a következő website-on is elérhető: www.grip.org – Lásd: Vókó György: *Az elítéltek elektronikus felügyeletével kapcsolatos véleményekről.* Börtönügyi Szemle, 2004. 3. 94. p.

² Mampaey, L. – Renaud, J.-Ph. i. m.

Az elektronikus monitoring gyökerei Franciaországban

A kilencvenes évek második felében Franciaország is felismerte, hogy az alternatív büntetések kiszabásának elterjedése csökkenthetné a zsúfoltságot a börtönökben, és a büntetés letöltése során a társadalomba való visszailleszkedés egyik lépcsője is lehetne – átmenet képezve a zárt és mindenekelőtt túlzásfolt fogvatartási körülmények, valamint a szabadulás között. A hatóságok az elektronikus bilincs vagy karperec bevezetésétől – az elítélt teljes körű monitorozása mellett – a fogvatartottak számának csökkenését is elvárták.

A francia rendszerben az elektronikus monitoringnak két típusa van: a fix és a mobil rendszer. Az előbbiben az elítélt – akinek boka- vagy karperecet kell viselnie – nem hagyhatja el a kijelölt tartózkodási helyét bizonyos időpontokban, az utóbbiban GPS-szel felszerelt karperecet kap, és így szabadon mozoghat.³ Ez utóbbi megoldás, mivel költségesebb, jóval kevesebb elítéltet érint, mint a fix rendszer.

A francia törvényhozás 1997-ben már megalkotta az elektronikus felügyelet használatának lehetőségét (a fix rendszert), de annak kísérleti alkalmazására csak 2000-ben került sor.⁴

Az 1997. december hó 19-i törvény az elektronikus monitoring alkalmazását a bíróra bízta, tehát eredetileg ezt a megoldást a büntetés-végrehajtási szakban alkalmazták mint egy speciális végrehajtási módot, sőt tulajdonképpen kedvezményt.

Az ártatlanság vélelme védelmében született törvény 2003-ban kiterjesztette alkalmazását az eljárás korábbi szakaszaira, tehát az eljárás alá vont személy napi 24 órás elektronikus ellenőrzése is lehetővé vált, annak ellenére, hogy e módszer pszichológiai hatásai nem voltak ismertek. Az előzetes fogvatartás is végrehajthatóvá vált az elektronikus monitoringgal – e módszer alkalmazásáról a szabadulásról, illetve fogvatartásról döntő bíró vagy a nyomozási bíró dönt⁵ – egy 2009-ben elfogadott törvény pedig kiterjesztette hatályát a házi őrizetben tartott terheltekre is.⁶

A 2007. augusztus hó 1. napján életbe lépett törvény⁷ vezette be az elektronikus monitoring mobil rendszerét, tehát egy olyan módszert, amelynek keretében elektronikus karperec felszerelése mellett az elítélt viszonylag szabadon mozoghat. Ezt megelőzően az új módszer kísérleti alkalmazására a 2006. év második felében négy régióban, 40 elítélt bevonásával került sor.

³ Dryef, Zineb: Le bracelet électronique: une seconde peine ou une alternative? Rue89 [2009 08. 31.] – <http://www.rue89.com/2009/08/31/le-bracelet-electronique-une-seconde-peine-ou-une-alternative>

⁴ Association pour la communications sur les prisons et l’incarcération en Europe: Guide de prison – <http://prison.eu.org/spip.php?article413>

⁵ A francia büntetőeljárás törvénye – a 1997. december 7-i 97-1159. sz. törvény – 723-7 és következő cikkei

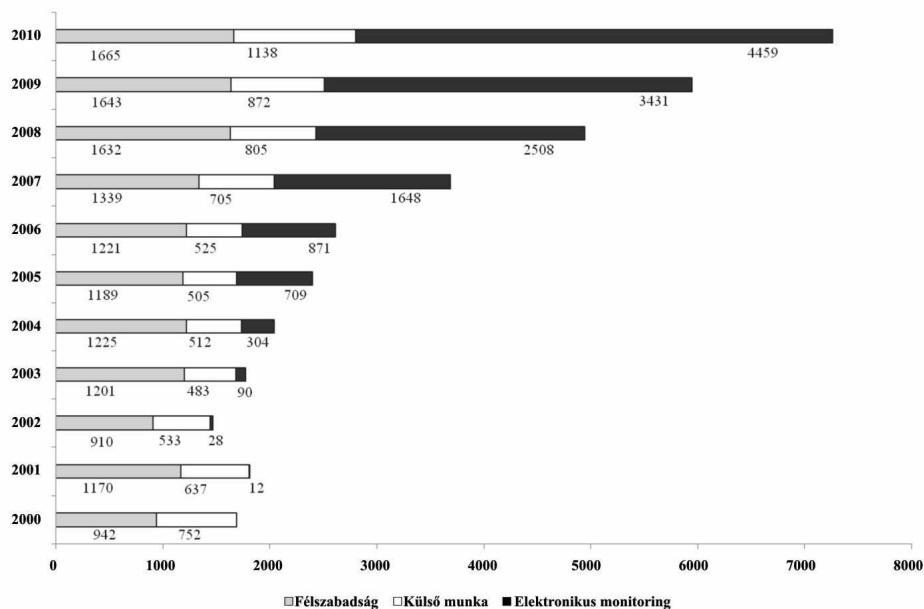
⁶ 2009. november 24-i 2009-1436. sz. törvény

⁷ A 2005. december 12-13-i, a büntetőjogi visszaesésről szóló törvény

Az elektronikus monitoring helye az alternatív büntetések között Franciaországban

Rövid kitérőt téve érdemes áttekintenünk, hogy az elektronikus ellenőrzés milyen helyet foglal el az alternatív büntetések között Franciaországban. A francia gyakorlat szerint az alternatív büntetések közé tartozik az ún. félszabad (semi-liberes) végrehajtás, az elektronikus monitoring fix és mobil rendszere, a büntetés-végrehajtási intézeten kívüli elhelyezés és a feltételes szabadság.⁸

Az alábbi grafikon az alternatív büntetések közül a félszabad végrehajtás, a külső munkára és az elektronikus felügyelet alá helyezett megoszlását mutatja 2010. január 1-jén, illetve az elmúlt évtizedben.⁹

A végrehajtás főbb jellegzetességei

Az elektronikus monitoring lehetővé teszi a büntetés börtönépületen kívüli letöltését, egyben alkalmas a távoltartás megvalósítására, ellenőrzésére is.¹⁰ Franciaországban három nagy esetkörben lehetséges az alkalmazása:

- a kiszabott szabadságvesztés-büntetés nem több mint egy év időtartamú;
- a szabadságvesztés-büntetés végrehajtásából hátra lévő idő maximum egy év időtartamú;
- a feltételes szabadságra bocsátás esetén alkalmazása az egy évnél hosszabb időtartamot nem haladhatja meg.

⁸ Részletes adatokkal szolgál a francia büntetés-végrehajtási szervezet hivatalos éves jelentése: *Direction de l'administration pénitentiaire: Rapport d'activité 2009*. 70. p.

⁹ Uaz. 69. p.

¹⁰ A francia büntetőeljárás törvény 723-7 és következő cikkei

A nemi erkölcs elleni bűncselekményekért az elítéltek számára az elítélt társadalmi-jogi körülményeinek figyelemmel kísérése¹¹ érdekében – a visszaesés megakadályozására – alkalmazható az elektronikus monitoring. A felügyelet e formáját a bíróság fő- vagy mellékbüntetésként szabhatja ki; amennyiben nem veti alá magát e kötelezettségnek az elítélt, akkor büntetése letöltendő szabadságvesztéssel helyettesíthető.

A büntetőbíró – ha saját maga megbízhatóan alkalmazhatónak találja e módszert – rendelkezési jogkörében eljárva ítéletben kiszabhatja az elektronikus felügyeletet, de mindez történhet az ügyész vagy az elítélt kezdeményezésére is.

Ehhez az szükséges, hogy előzetesen az elítélt saját ügyvédjének a jelenlétében beleegyező nyilatkozatot tegyen. Amennyiben nincs megbízott védője, hivatalból kerül kirendelésre védő a nyilatkozat beszerzése érdekében. Kiskorú elítélt esetében elégséges a törvényes képviselője beleegyezése.¹²

Az elektronikus monitoring vagy – ahogy Franciaországban gyakran nevezik – az elektronikus karperec alkalmazása rövid tartamú elítélés esetén különösen célszerű. Az alkalmazás legfontosabb feltétele, hogy az elítélt egyezzen bele alkalmazásába. A végrehajtás további feltétele, hogy az érintettnek legyen állandó lakása és érdekében álljon ezt az alternatív módot vállalnia, például, ha lakhelyén dolgozni, tanulni szeretne, vagy továbbképzésben kívánna részt venni. A büntetés végrehajtása során a távolsági ellenőrzés által valósul meg az elítélt felügyelete. Fontos megjegyezni, hogy Franciaországban a telefonos ellenőrzés költségeit az elítélt állja, finanszírozási szempontból a büntetés-végrehajtásra a helyszíni ellenőrzés feladata hárul.

Az elítéltnak alá kell vetnie magát annak is, hogy az elektronikus felügyelet időtartama alatti kötelezettségeit ellenőrzi. Az eljáró bíróság és ezt követően a büntetés-végrehajtási bíró ugyanis konkrét kötelezettségeket állapíthat meg az elítélt a társadalmi-jogi környezetének figyelemmel kísérése keretében. Például az elítélt

- nem mehet a bíróság által kijelölt helyekre, különösen a kiskorúak által látogatott helyekre;
- nem léphet kapcsolatba egyes személyekkel vagy személyek egyes csoportjaival, beleértve a kiskorúakét is (ezek a tilalmak a bíróság által kijelölt személyekkel való találkozásra nem vonatkoznak);
- nem végezhet olyan munkát vagy önkéntes tevékenységet, amely a kiskorúakkal való érintkezést is maga után vonja.

Végül, az elkövetőt orvosi kezelésre lehet kötelezni: ez a kötelező gyógykezelés esete. Annak érdekében, hogy valamilyen mértékben megmaradjon az önrendelkezés lehetősége, a bíróság elnöke a következőket mondta ki: „Nem lehet kezelést végezni az elkövető beleegyezése nélkül, de ha az nem hajlandó a felajánlott kezelést elfogadni, a kiszabott szabadságvesztés- büntetés végrehajtásra

¹¹ A „suivi socio-judiciaire” speciális, a pártfogó felügyelethez hasonló jogintézmény, amelynek bevett magyar elnevezése és pontos megfelelője sincsen.

¹² A francia büntetőeljárás törvény 723-7 cikkei

kerül.” Az érintett személy figyelmét hivatalosan is fel kell hívni a kötelezettségei be nem tartásának következményeiről.¹³

A 2005. december 12-én született 1549. számú törvénnyel bevezetett mobil rendszerű elektronikus monitoring – az újabb bűnelkövetés megakadályozása érdekében – a szabadulás utáni nyomon követést teszi lehetővé. A 2009. november 24-i 1436. számú törvény a társadalmi-jogi környezetük figyelemmel kísérésére ítélt személyek körében is elrendeli a mobil rendszerű elektronikus monitoring alkalmazását.¹⁴

Az elektronikus ellenőrzést alkalmazzák továbbá a feltételes szabadságra helyezett nagykorú személyek esetében, függetlenül attól, hogy vétség vagy büntett elkövetésért vannak elítélve, amennyiben felmerül a társadalmi-jogi környezet figyelemmel kísérése, illetve a büntetési tételük 7 év vagy azt meghaladó tartamú. Az elektronikus monitoring alkalmazható továbbá bírósági felülvizsgálati szakban vagy biztonsági őrizet idején.

A kezdeti kísérleti alkalmazásokat követően bevezették az elektronikus felügyeletet a feltételes szabadság, a társadalmi-jogi környezet figyelemmel kísérése és az igazságszolgáltatási-bírósági felügyelet¹⁵ esetén Franciaország teljes területén, tehát a tengerentúli megyékben és régiókban is.¹⁶

A visszaesés kockázata

Már a francia Igazságügyi Minisztérium által 2003-ban készített tanulmány¹⁷ megállapította, hogy előkészítés és átvezetés nélkül sokkal nagyobb a börtönből szabadult személyek visszaesésének kriminológiai kockázata. A szabadulásra való felkészítés különösen a rendezetlen körülményekkel rendelkező elítéltek esetében fontos. Ugyanakkor ennek a rétegnek a tagjai nemcsak a visszaesésre, újabb bűnelkövetésre hajlamosak, hanem az addiktív szokások rabjává, az alkohol és a drog áldozataivá is sokkal könnyebben és nagyobb arányban válnak.

¹³ A Büntető törvénykönyv 131-36-2 és 131-36-4 cikkei

¹⁴ A társadalmi-jogi környezet figyelemmel kísérése – mint intézkedés – a következő esetekben rendelhető el: szándékos vagy gondatlan emberölés erőszakos közöszléléssel, kínzással, embertelen bánásmóddal halmazatban; nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények (ideértve a közszemérmérsértést), megrontás; kiskorúról tiltott pornográf felvétel készítése, pornográf vagy erőszakos üzenetek terjesztése; fiatalkorúak körében elkövetett nemi erkölcs elleni erőszakos bűncselekmények. Amikor az ítéletet a kihágások ügyében eljáró bíróság szabja ki, ez az intézkedés büntetés helyett is kiszabható. Az intézkedés a fiatalkorúak és a felnőttek esetében is alkalmazható. Az a bíróság azonban, amely olyan szabadságvesztés-büntetést szab ki, amelyet részben vagy egészen felfüggeszt próbára bocsátással, nem szabhatja ki ezt az intézkedést. Lásd az új büntető törvénykönyv 131-36-1, 131-36-6, 131-36-7, 221-9-1, 222-48-1 és 227-31 cikkei. – Csak az eljáró bíróság dönthet az elítélt társadalmi-jogi környezetének figyelemmel kíséréséről, az intézkedés végrehajtását az elítélt lakóhelye szerint illetékes bv. bíró biztosítja. Ha az érintett személy kiskorú, az intézkedést a fiatalkorúak bírója rendeli el, aki egyúttal a bv. bíró szerepét is betölti. E a hatásköréről lemondhat a bv. bíró javára. (Ez különösen akkor következhet be, ha a kiskorú egyén nagykorúvá válik.) Lásd Büntető törvénykönyv 131-36-1 cikke, Büntetőeljárás törvény 763-1, 763-3 és 763-8 cikkei.

¹⁵ Surveillance judiciaire

¹⁶ 2007. augusztus hó 1-én életbe lépett 1169. számú törvény

¹⁷ *Des voies d'amélioration: réinsertion et peines alternatives* – <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/prison-detention-reinsertion/reinsertion-peines-alternatives.shtml>

A 2006. évi jelentésében¹⁸ a francia Állami Számvevőszék megállapította, hogy az elektronikus felügyelet mint alternatív büntetés alkalmazási mód a fogvatartás különböző szakaszaiban egyaránt lehetséges. Az elektronikus monitoring alkalmazásának erős a reszocializációs hatása, és elmarad a fogvatartottaknak az egymásra gyakorolt kriminalizációja is. E kettős szempont alapján egyértelmű, hogy alkalmas a visszaesés visszaszorítására.

Egy, a 80-as években készült francia felmérés szerint négy évvel a szabadulásuk után a szabadságvesztés-büntetésüket kitöltő személyek 54,5%-a került újra börtönbe visszaesőként, szemben a feltételes szabadságra bocsájtottakkal, akiknek csak 39,6%-a vált ismét fogvatartottá.

2010-ben a francia büntetés-végrehajtási szervezet tanulmányban értékelte ki az elektronikus monitoring első évtizedének eredményeit a visszaesés szempontjából.¹⁹ A mintegy hatszáz első résztvevőre kiterjedő felmérés kimutatta, hogy öt évvel az elektronikus monitoring bevezetése után az elítéltek 58%-a nem lépett a bűnismétlés útjára, tehát a visszaesők aránya 42% maradt. A vizsgált elítélteknek viszont csupán 23%-át ítélték visszaesőként letöltendő börtönbüntetésre. Ez az eleve letöltendő börtönbüntetésre ítélték 72%-os visszaesési arányszámához (és a 61%-os letöltendő börtönbüntetésre ítélt arányszámhoz) viszonyítva alacsonynak mondható, ám a tanulmány készítői nem zárják ki, hogy az intézkedésben részt vevők más társadalmi–demográfiai helyzete indokolja az eltérést. Ha a statisztikákat finomítva az elítéltek korát és előéletét is figyelembe vették, ugyanezek a számok 54%-ot (a visszaesés aránya) és 35%-ot (a letöltendő börtönbüntetés aránya) értek el, amelyek még mindig alacsonyabbak a szabadságvesztés-büntetésre ítélt személyek visszaesési arányainál.

Az elektronikus monitoring a statisztikák tükrében

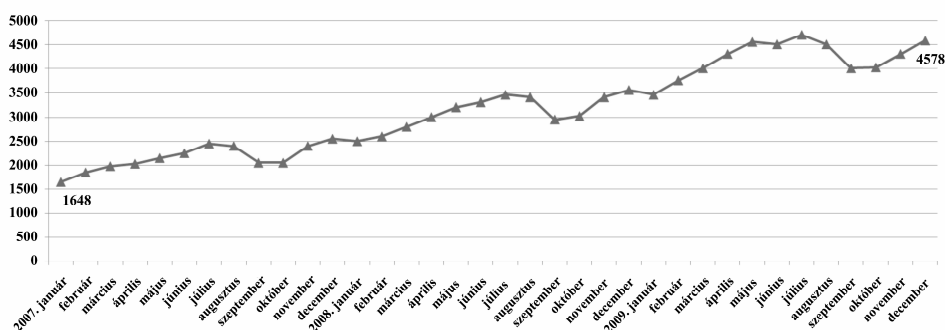
Az alternatív büntetések kétségtelen előnye, hogy a börtönök túlszűfoltóságát csökkentik, és esetükben az állami költségvetést sem terheli a fogvatartás magas költsége, mert számottevően olcsóbb végrehajtásuk: egy napra és egy elítéltre számítva mintegy fele a fogvatartásénak. Mégis – paradox módon – viszonylag ritkán kerül az elektronikus monitoring alkalmazására sor. Ez a megállapítás még az alternatív büntetések terén is igaz (például 2004-ben az elektronikus felügyelet kiszabása csak az összes többi alternatív büntetés 13%-át tette ki).

Az alábbi grafikon az elektronikus felügyelet alá helyezett számának alakulását mutatja 2007 és 2009 között.²⁰ Látható, hogy ebben a három évet felölelő időszakban jelentősen emelkedett az elektronikus monitoring rendszerében részt vevő elítéltek létszáma.

¹⁸ Cour des Comptes, rapport de 2006. *Garde et réinsertion. La gestion des prisons.*

¹⁹ Benaouda, Abdelmalik – Kensey, Annie – Lévy, René: *La récidive des premiers placés sous surveillance électronique. Cahiers d'études pénitentiaires et criminologiques*, mars 2010, no. 33.

²⁰ Direction de l'administration pénitentiaire: *Rapport d'activité 2009*. 71. p.

2010. január 1-jén – a francia büntetés-végrehajtás adatai alapján – 4 489 személy volt ezen büntetési intézmény klasszikus formájának alávetve. 2009. július 31-éig összesen 40 143 elítélt esetében került alkalmazásra.

A francia büntetés-végrehajtás által készített prognózis szerint 2013 januárjában már 11 727 elítélt fogja büntetését a fix elektronikus monitoring intézménye révén tölteni (7 849 fő a klasszikus „büntetésletöltés” és 3 878 fő a szabadulás előtti reszocializációt elősegítő felügyelet formájában).

A hatálybalépéstől – 2007. augusztus 1-jétől – 2010. május 21-éig összesen 76 személy esetében került sor a mobil elektronikus monitoring alkalmazására; 2009-ben 39 fő esetében,²¹ tehát az érintett személyek száma fokozatosan nő.

Hátrányok és buktatók

Eddig főként az elektronikus monitoring előnyeiről volt szó, de érdemes a hátrányaira is kitérnünk. Három nagy csoportba foglalható az elektronikus felügyelet alkalmazásának buktatói.

Elsőként említendő az az akadály, hogy nagyon korlátozott azoknak az elítélteknek a köre, akikre büntetesként kiszabható. A női és a kiskorú elkövetők nehezen férnek hozzá, mivel nincs elég olyan büntetés-végrehajtási intézet a lakóhelyük közelében, ahol elhelyezhetők lennének, ha ezt a büntetés-végrehajtási módot – mint kedvezményt – megvonják tőlük. Az elektronikus monitoring – mint büntetés – kiszabásához szükséges az érintett személy beleegyezésén túl, hogy az állandó lakóhellyel rendelkezzen, elengedhetetlen a telefonszámlák naprakész fizetése és a körülbelül 30 eurós havi üzemeltetési költség fedezése. A rendszer kiépítésének a költsége szintén az elítéltet terheli. Sokan elesnek az alkalmazás lehetőségétől, mert az elítéltek jelentős hányada nagyon hátrányos szociális helyzetben, rossz anyagi körülmények között él, és a fenti kritériumoknak nem tud megfelelni.

Másodsorban: az elektronikus monitoring alkalmazása a többi alternatív büntetéséhez képest sokkal nehezebb. Az eljárás több résztvevője is érintett ezen büntetési mód elrendelésében: a büntetőbíró, a helyszíni ellenőrzést végzők és

²¹ Uaz. 70-72. p.

természetesen az elítélt, akinek – mint már említettük – a beleegyezése is szükséges. Sokszor az apró részletek megoldatlansága miatt van kudarcra ítélve ez az egyszerűnek tűnő végrehajtási megoldás.

Végül, mintegy utolsó akadály a elektronikus monitoring vagy az elektronikus karperec alkalmazásának az anyagi eszközök szűkössége – a büntetés-végrehajtási szervezet oldaláról. A regionális igazgatóságoknak kell állniuk a rendszer felállítási és irányítási költséget, mivel a központi igazgatás – a francia Igazságügyi Minisztérium – csupán a közbeszerzésekkel kapcsolatos járulékos kiadásokat viseli. Mindezen költségek sokkal alacsonyabbak, mint az újabb börtönférőhelyek építésének a költségei, de mégis hátráltató tényezőként jelentkezhetnek.

Itt jegyezzük meg, hogy az érintett elítéltek adatainak kezelése, megfelelő védelme (részben a GPS-szolgáltatás miatt bevont nem állami szolgáltatók miatt) további problémát jelent.²²

Az elektronikus felügyelet pszichés hatásai

Az intézkedésnek alávetett személyeknek a sajtóban megjelent beszámoló szerint az „otthoni börtön” nem olyan kellemes, mint gondolnánk. Az elektronikus karperec viselése nagy pszichikai terhet jelent, nehéz az eszközt sokáig hordani. A karperec valóságos klausztofóbiát okozat, egyes érintettek úgy érezték, hogy „a rácsok a fejükben vannak”.

Az elektronikus monitoringnak alávetett személyek sokszor kényszerbetegségeket vagy depressziót produkálnak. 1997 óta az elektronikus karperec viselői közül nem kevesebb, mint 20 ember követett el öngyilkosságot. Bár bizonyos elítélteknek kedvező, hogy dolgozhatnak és a családjukkal élhetnek, mégis a legtöbben megaláznak élik meg a helyzetet, és mindannyian igen stresszesnek találják azt. Vannak, akik inkább a bv. intézetet választják, mert ott szabadabbnak érzik magukat, mint a kinti világban egy karpereccel.

Kitűnik a tapasztalatokból, hogy igen nehéz az elítélteknek saját magukat fejelemelniük, és a szigorú szabályokat betartaniuk – „megkapni a cella kulcsait, de nem hagyni el a cellát”. Számos beszámoló szól a lakóhely fogságában töltött büntetés nehézségeiről. A következő anyag részben ezekből adunk közre néhányat.

A karperec a gyakorlatban – a terheltek szemével

A sajtó időnként üdvözölte, máskor elrettentő eseteket közölt az alkalmazás gyakorlatáról. Pascal, az egyik első elektronikus karperecet viselő terhelt az elégedettségét fejezte ki, kedvező volt számára ez a lehetőség. Gondozói munkát kapott, és képes volt dolgozni. A karperectől azonban allergiás megbetegedése alakult ki. Ezen felül vigyáznia kellett, nehogy a gyerekei leverjék az adóvevőt, és ezáltal beinduljon a riasztás. Marie-Laure Macaire ügyvéd véleménye szerint „Több fogvatartott lenne jogosult egy ilyen intézkedés alkalmazására,

²² *Bracelet électroniques. Le placement sous surveillance.* – <http://beaury.wordpress.com/synthese/fiii-le-pse-en-debat/>

de nem képesek megfelelni a korlátozásoknak. A karperec viselése több önuralmat és odafigyelést igényel, mintha az illető a börtön falai közé lenne zárva, s az ottani napirendhez lenne kötve.”²³

Yacinne, egy másik személy, akit erre a büntetésre ítélték, nem dolgozott péntekenként, s akkor egy percre sem hagyhatta el a lakását. „Olyan vagyok, mint egy atombomba!” – nyilatkozta. – A börtönben napi két óra szabadlevegőn tartózkodás megengedett, de az elektronikus karpereccel erre nincs mód. Ez sérti az emberi jogokat!” Napi öt szál cigarettáról egy doboz elszívására szokott rá, annyira stresszesnek élte meg ezt a büntetés-végrehajtási módot.²⁴

Egy 46 éves anya az elektronikus karperecről azt mondta, hogy olyan bizsergést érzett éjszaka tőle, mintha egy orvosi felszerelésre lenne kötve. Egyszer megtörtént vele, hogy megszólalt az ellenőrző riasztó, mert beletört a kulcs a zárba, és nem tudta kinyitni az ajtót, tehát nem volt otthon az előírt időben. Úgy menekült meg a szökésnek tekinthető incidenstől, hogy kénytelen volt szerezni egy igazolást a lakatostól.²⁵

Egy másik elítélt, aki szintén e rendszerben töltötte büntetését, címkézett patkánynak érezte magát. Az elektronikus karperec viselésével járó kötelezettségeknek csak az elítéltek kb. 10%-a tud tartósan megfelelni, s elkerülni, hogy visszajusson a börtönrácsok mögé. Az elítéltek kiszolgáltatottak a francia telefontársaságnak is, mert nem kifogástalan a szolgáltatás, és ha valami műszaki hiba történne, ez őket juttatná börtönbe. Ez a helyzet nyomasztó stresszel jár.²⁶

Az elektronikus monitoring lehetősége biztosítja a családi élet folytatását, az elítélt továbbra is együtt élhet a feleségével és a gyermekeivel, sőt dolgozhat is, így sokkal jobb az életminősége, mint a bv. intézetben történő fogvatartás alatt. Az elektronikus felügyelet ugyanakkor sokkal nagyobb odafigyelést is igényel, mert ha az illető lekési a buszt, vagy, ha sztrájkol a közlekedési vállalat, a kijelölt helyre való visszatérés késedelme elég, hogy kiváltsa a riasztó megszólalását.²⁷ Más elítélt is arról számolt be, hogy pszichésen nagyon megterhelő az élet az elektronikus karpereccel. „Kénytelen vagy hazugságban élni. Sokkal nagyobb a társadalmi elszigetelődés, mint a börtönben, mert ott legalább napi két óra séta biztosított a friss levegőn, itt csak a négy fal marad”.²⁸ Az egyik első, elektronikus felügyelet alá helyezett személy azt mondta, úgy érezte magát, mint egy kísérleti nyúl, akin kipróbálják a készüléket. Ő az eszköz sok hibájával szembesült a büntetés elején, és attól tartott, hogy a GPS-jel nem megfelelő, ha a falak túl vastagok. Az illető kérte, hogy visszatérhessen a börtönbe.²⁹

²³ Coignard, Jacqueline: *Un détenu en cheville avec la liberté*. Libération, 2000. november 6. – <http://www.liberation.fr/societe/0101352465-un-detenu-en-cheville-avec-la-liberte>

²⁴ Pierret, Thomas: *Yacine, „prisonnier privilégié” grâce au bracelet électronique*. Agence France Presse, 2003. július 23. – Idézi: *Le placement sous surveillance électronique: Technologie, modalités et controverses*. – beaury.files.wordpress.com/2009/04/synthese-f.pdf

²⁵ Tanneau, Michel: „Sa prison, c’est un bracelet”. Sud Ouest, 2003. november 13.

²⁶ *Vivre avec un bracelet électronique*. Le Nouvel Observateur, 2005. március 10.

²⁷ *Pour Jean, le bracelet plutôt que la prison*. Ouest France, 2006. július 10.

²⁸ *Avec le bracelet, la prison à la maison*. Ouest France, 2007. július 6.

²⁹ Pierre D., *ma vie avec un bracelet électronique mobile*. Libération, 2007. szeptember 15.

Összegzés

Összességében véve elmondhatjuk, hogy az elektronikus monitoring intézménye több mint tízéves tapasztalatra tekint vissza Franciaországban. Az eljárás több szakaszában, elsősorban a végrehajtási szakaszban kiszabható büntetési nemről, alternatív büntetésről van szó, amely évente néhány ezer főt érint, ez a szám azonban növekszik. Kétféle végrehajtási módja létezik: a fix és a mobil rendszer.

A visszaesés szempontjából vizsgálva az elektronikus felügyelet mérlege pozitívnak mondható, ám a többi alternatív büntetési nem alkalmazása még népszerűbb nála.

Az intézkedés gyakorlati tapasztalatai azt látszanak igazolni, hogy a végrehajtás még nem nőtte ki „gyerekbetegségeit”. A francia sajtó és közvélemény megosztott ezzel a büntetési nemmel kapcsolatban: nemcsak a pozitív, hanem a negatív oldal is felszínre kerül a sajtóhírekben.

Előnyeként szokták említeni viszonylagos olcsóságát, ám alkalmazása nemkívánatos pszichikai hatásokkal is bír, amely például depresszióban, sőt az öngyilkosságok viszonylag magas számában is megnyilvánul. 2009-ben összesen 122 elítélt lett öngyilkos Franciaországban, ebből 7 személy volt alávetve valamelyik alternatív büntetési nemnek, például az elektronikus monitoringnak. Az intézmény gyakorlati alkalmazása óta, 2000-től 2009-ig 20, büntetését ebben a rendszerben töltő személy választotta az öngyilkosságot. Mivel Franciaországban jelentős probléma a fogvatartottak öngyilkosságának magas aránya,³⁰ ez sem vet jó fényt erre a végrehajtási módra.

A meglévő negatívumok ellenére az elektronikus monitoring a büntető igazságszolgáltatás számos területén alkalmazható. Jelen cikk elsősorban a büntetés-végrehajtással összefüggő szerepét tárgyalta, de a jogintézmény bevezethető például az idegenrendészetnél, a büntetés-végrehajtásból szabaduló személyek esetén – még a kiutasítás mellékbüntetés végrehajtása előtt. Az elektronikus monitoring korszerűsége, alkalmazási lehetőségeinek széles skálája valójában a rendszer kiépítését követően, az üzemeltetés során válik nyilvánvalóvá.

---

³⁰ Lásd: Jóárt Borbála Gyöngyi: *Stratégiai megoldások a francia börtönökben elkövetett öngyilkosságok megakadályozására*. *Börtönügyi Szemle*, 2010. 3. 73-78. p.